

TRIGLAVSKI
NARODNI
PARK

Časopis za
prebivalce,
obiskovalce,
prijatelje in
podpornike

SVET POD TRIGLAVOM³⁶

NARAVA: Kdo onesnažuje izvire
KULTURA: Most Vintgar na Bohinjski železnici
IZOBRAŽEVANJE: Prostor celostnega učenja v narodnem parku

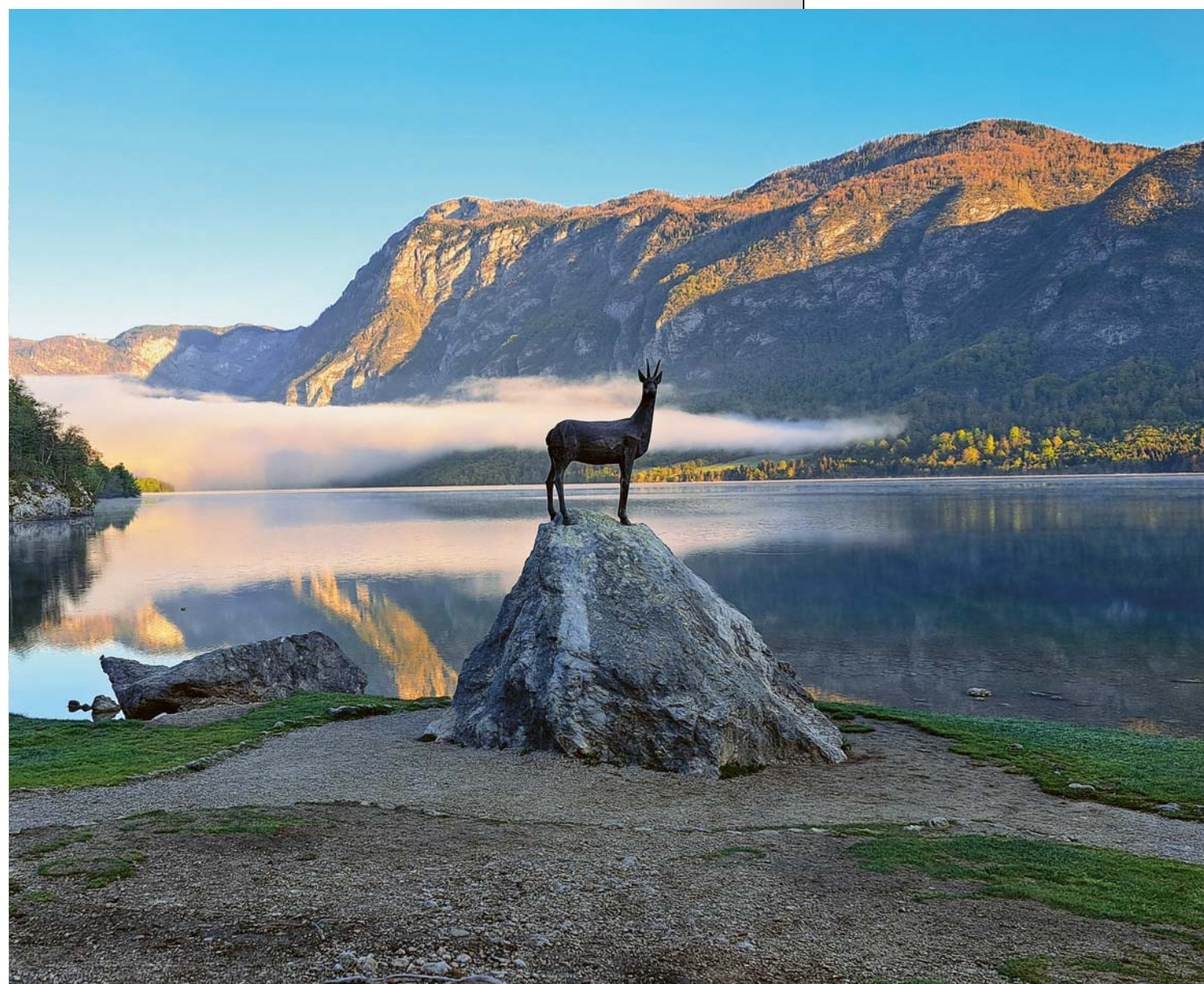

KAZALO

- 3 **UVODNIK**
- 4 **OBLETNICE**
- 6 **NARAVA**
- 12 **KULTURA**
- 14 **RAZVOJ**
- 16 **OBISKOVANJE**
- 21 **NADZOR**
- 22 **IZOBRAŽEVANJE**
- 26 **PROJEKTI**
- 27 **AKTUALNO**
- 28 **IZLET ŠTEVILKE**

Skupaj za življenje pod Triglavom

BESEDILO • Uroš Brežan, direktor Javnega zavoda Triglavski narodni park

Svoj mandat direktorja sem pred nekaj meseci začel predvsem z mislijo na vas – ljudi, ki v Triglavskem narodnem parku živite, delate in soustvarjate njegov vsakdanjik. Ob prvih srečanjih z zaposlenimi sem poudaril, da se brez povezane in predane ekipe ne moremo uspešno odzivati na izzive. Danes pa želim enako jasno povedati še to: brez vas, prebivalcev Triglavskega narodnega parka, tudi park sam ne more obstajati.

Triglavski narodni park ni le zavarovano območje narave, temveč prostor življenja. Je prostor vaših domov, vaših zgodb, vaše dediščine. Prav zato morate biti prebivalci v središču našega razmišljanja in odločanja. Le skupaj lahko ohranjamo zavarovano območje, v katerem pomeni skrb za naravo tudi skrb za kakovost življenja.

Sam prihajam iz okolja, kjer je takšna povezanost z naravo nekaj samoumevnega. Dolina Soče, Čadrg, Tolminska korita in Polog s cerkvico svetega Duha v Javorci – to so prostori, kjer človek začuti, kaj pomeni živeti z naravo, in ne proti njej. Tam, kjer so poletja živahna in zime tihe, kjer vsak korak po poti nekaj pomeni. Takšni občutki niso privilegij posameznika, temveč skupna izkušnja prebivalcev Triglavskega narodnega parka.

Ob tem ne smemo pozabiti, da ima park več kot stoletno tradicijo. Rodovi prebivalcev so znali spoštovati naravne zakonitosti, ohranjati kulturno krajino in skrbeti za dediščino. To znanje in ta odnos sta danes ena naših največjih vrednosti.

V prihodnjih mesecih bom veliko časa preživel na terenu – med zaposlenimi, deležniki in med vami, prebivalci. Želim razumeti vaše potrebe, izzive in pričakovanja. Le tako bomo lahko razvijali odnos, ki temelji na zaupanju in sodelovanju. Eden od ciljev mojega delovanja je namreč tudi to, da bi bili prebivalci Triglavskega narodnega parka zadovoljni z našim delom in da bi park ostal prostor ravnovesja, miru in prištnosti.

Triglavski narodni park nam ponuja veliko – a največ mu vračate prav vi, ki tukaj živite. Zato naj bo naše vodilo preprosto: sodelovanje, spoštovanje in skupna odgovornost za svet pod Triglavom. ♦

SVET POD TRIGLAVOM
je časopis Triglavskega narodnega parka, namenjen njegovim prebivalcem, obiskovalcem, ljubiteljem in podpornikom. Časopis je mogoče dobiti v vseh informacijskih središčih in na informacijskih točkah Triglavskega narodnega parka.

ISSN: 1581-6664
Triglavski narodni park,
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
tel.: 04/578 02 00
E-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.si
www.tnp.si

IZDAL IN ZALOŽIL
Javni zavod Triglavski narodni park
ZANJ Uroš Brežan
UREDNIKA mag. Tanja Menegalijska
TEHNIČNA UREDNICA Alenka Mencinger

UREDNIŠKI ODBOR Marjeta Albinini, Tina Komac, Ana Marija Kunstelj, Alenka Mencinger, mag. Tanja Menegalijska, Petra Mlakar
FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Aleš Zdešar: Pogled na Škrbinsko ploščo iz Tolminskih Raven
JEZIKOVNI PREGLED
Vlasta Kunej

OBLIKOVANJE IDEJNE ZASNOVE
Idejološka ordinacija, Silvija Černe
POSTAVITEV, PRIPRAVA, TISK
Gaya d.o.o.
NAKLADA 2000 izvodov
Tiskano na okolju prijaznem papirju.
Bled, maj 2026

ALPSKI BOTANIČNI VRT JULIANA PRAZNUJE STO LET

BESEDILO • Špela Pungaršek, Prirodoslovni muzej Slovenije
FOTOGRAFIJE • arhiv družine Bois de Chesne • arhiv Prirodoslovnega muzeja Slovenije
 • dr. Tone Wraber • Ciril Mlinar - Cic • arhiv družine Završnik • David Kunc

**USTANOVITELJ
JULIANE ALBERT BOIS
DE CHESNE (1871–1953).**

Fotografije rastlin
(od zgoraj navzdol)

Str. 4:

Spomladi vrt oživi v modrih
barvah različnih vrst **sviščev**
ali »encijanov« (na sliki
Gentiana angustifolia).

Maja v Juliani zadiši po
dišečem volčinu (*Daphne*
cnearum).

Str. 5:

V vrtu uspevajo številne
kukavičevke, med njimi tudi
lepi čevlji (*Cypripedium*
calceolus), ki ima največje
cvetove med evropskimi
orhidejami.

Alpska možina ali kraljica
planin (*Eryngium alpinum*)
je ena najbolj pozornost
zbujajočih rastlin v vrtu,
zacetvi že julija. Vrsta je v
naravi ogrožena, v Sloveniji
je na nekaj nahajališčih že
izumrla, najdemo jo le še na
Črni prsti in Poreznu.

Redka alpska rastlina je
šopasti repušnik (*Physoplexis*
comosa). Razširjen je le v
Južnih Alpah od jezera Como
do Karavank.

V vrtu uspeva nekaj rastlin,
ki so značilne za suhe kraške
travnike in kraške gmajne.
Med njimi je tudi **navadna**
potonika (*Paeonia officinalis*).

Avgusta zacveti **bleda**
obloglavka (*Cephalaria*
leucantha) – rastlina, ki jo je
nevede iskal Julius Kugy.

V osrčju Triglavskega narodnega parka, na pobočju Kukle v dolini Trenta leži Juliana – najstarejši alpski botanični vrt v Sloveniji. Nanj nas ob cesti od Vršiča proti Bovcu usmerijo rjave označevalne table. Vrt je plod dela botaničnega zanesenjaka Alberta Bois de Chesna in se je v sklopu Prirodoslovnega muzeja Slovenije ohranil vse do danes. Od leta 1951 je zavarovan kot spomenik oblikovane narave, uvrščen je na seznam naravnih vrednot v Sloveniji, spada pa tudi med ožja zavarovana območja Triglavskega narodnega parka.

Alpski botanični vrt Juliana je leta 1926 ustanovil botanik, gornik in trgovec z lesom Albert Bois de Chesne (1871–1953), ki je bil po rodu Francoz. Rojen je bil v Trstu, kjer je preživel večji del svojega življenja. Že od leta 1892 je bil zakupnik lova v Trenti, sicer pa je kot gozdarski inženir vodil lesnopredelovalno podjetje očeta Eduarda. Leta 1925 mu je umrla žena Giulia (roj. Ganzoni, 1876–1925), s katero je imel tri otroke. Tedaj je prodal gozdove in dvorec Cernik v Slavoniji ter se posvetil ustanavljanju alpskega botaničnega vrta v Trenti.

Bois de Chesne je v vrtu poskušal predstaviti rastlinske združbe, kakršne najdemo v naravi. Ker v njem ni bilo izvira, so pod slapom Skok, ki je v bližini, postavili zajetje in vodo po lesenih ceveh napeljali v vrt ter ozemlje ogradili. Spomladi leta 1927 so začeli prinašati v vrt rastline iz Julijskih Alp, Furlanskega hribovja, s kraških košenic in predalpskega

sveta, nekaj pa tudi iz Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. Levo od vhoda so posadili tujke, ki jih je ustanovitelj dobil iz Zahodnih Alp, Pirenejev, Apeninov, z Atlasa in Kavkaza.

Za vrtnarja je Albert Bois de Chesne zaposlil Trentarja Antona Tožbarja (1905–1993) in ga poslal na šolanje v Padovo. Njegova pomočnica je postala Ančka Kavš (1907–2000) iz Vrsnika. Po začetnih uspešnih letih vrta, ko je v vrt pogosto zahajal tudi Albertov prijatelj Julius Kugy (1858–1944), je izbruhnila druga svetovna vojna. Po letu 1943 Bois de Chesne ni več zahajal v vrt, kljub temu pa sta vrtnarja zanj skrbela po svojih močeh. Za Juliano so se zavzeli nekateri slovenski naravoslovci, predvsem ravnateljica Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani in referentka za varstvo narave Angela Piskernik (1886–1967). Gozdarski inštitut Slovenije je predlagal tudi povečanje vrta, ta naj bi se razširil do stene Kukle in bi zajemal tudi arboretum

**ZAPOSLENI PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA V LJUBLJANI IN
GOZDARSKEGA INŠTITUTA SLOVENIJE
SO LETA 1949 ORGANIZIRALI DVE
EKSKURZIJ V JULIJSKE ALPE, KJER
SO NABIRALI RASTLINE IN JIH NATO
POSADILI NA VRT. NA FOTOGRAFIJI Z
11. JUNIJA 1949 SO FRANC ŠUŠTAR,
FRANC BARBIČ IN JANEZ HOENIGMAN.**

**ANGELA PISKERNIK, VLADO
TREGUBOV IN ANA BUDNAR
PRI SLAPU V BLIŽINI JULIANE,
11. JUNIJ 1949.**

(zbirko dreves). Že med letoma 1949 in 1953 je strokovno vodenje vrta prevzel Prirodoslovni muzej v Ljubljani, dokončno pa ga je prevzel leta 1962.

Alpski botanični vrt Juliana je prava učilnica na prostem, obiskovalci najdejo v njej informacije o rastlinah, ki so značilne za alpski in predalpski svet slovenskega dela Alp ter suhe travnike našega Primorja in Istre. Popisanih je okoli 700 rastlinskih vrst, med njimi tudi okoli 70 vrst, ki so na območju Slovenije zavarovane, okoli 60 vrst je uvrščenih na Rdeči seznam, 10 rastlin pa je t. i. vrst Nature 2000. V vrtu uspeva tudi okoli 20 rastlin, ki so endemične vsaj na delu slovenskega ozemlja, pogosto pa sega njihova razširjenost tudi čez slovenske meje. Tako si lahko obiskovalci v vrtu na enem mestu ogledajo številne rastlinske posebnosti Slovenije. Nekatere rastline v Juliani zelo dobro uspevajo že vrsto let, druge pa je treba vsakih nekaj let nadomestiti bodisi s sadikami iz narave bodisi vzgojiti iz semen. Podoba vrta se vsakih štirinajst dni ali pa celo vsak teden povsem spremeni.

Vabljeni, da vrt obiščete v letu, ko označuje stoletnico! Vrt je odprt od 1. maja do 30. septembra, vsak dan od 8.30 do 18.30. Ob jubileju poteka tudi fotografski natečaj za učence, dijake in študente Rastline od Krasa do gorskih vrhov, ki obeta bogate nagrade. Več informacij o natečaju, vodenjih po vrtu in programu ob stoletnici si preberite na spletni strani Juliane. •

**PRVI VRTNARJI V
JULIANI: ANČKA
KAVŠ, ANTON
TOŽBAR IN NJEGOVA
HČI MARIJA (POZNEJE
POROČENA
ZAVRŠNIK).**

**LETA 1975 JE POSTALA
STROKOVNA
VODJA JULIANE
NADA PRAPROTNIK
(1951–2023), KI
JE S ŠTEVILNIMI
PUBLIKACIJAMI IN
VODENJI POSKRBELO,
DA JE VRT POSTAL
PREPOZNAVAN
DOMA IN V TUJINI.
VRT JE TUDI ENA
OD POSTAJ, KI JO
OBIŠČEJO UČENCI
OB TRADICIONALNIH
BELARJEVIH DNEVIH.**

**ANTON TOŽBAR JE
PREDAL DELO HČERKI
MARIJI IN ZETU
JOŽETU ZAVRŠNIKU
(1946–2005),
DRUŽINSKO
TRADICIJO OD LETA
2004 PA NADALJUJE
NJUN SIN KLEMEN
ZAVRŠNIK (NA SLIKI Z
OČETOM).**

SKALNI PODORI: NARAVNI POJAV V NOVIH PODNEBNIH RAZMERAH

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • *Mateja Jemec Auflič*, Geološki zavod Slovenije

SKALNI PODOR V
KRNICI.

V isokogorski svet Julijskih Alp je na prvi pogled videti stabilen in trajen, vendar je v resnici zelo dinamičen. Strme stene, obsežna melišča in ozke doline pričajo, da je gorski svet dinamičen prostor, eden najpomembnejših naravnih procesov, ki oblikujejo ta svet, pa so skalni podori.

Skalni podori nastanejo, ko se del kamnine odlomi od stene in se pod vplivom gravitacije premakne navzdol. V gorah se to dogaja v različnih obsegih, odlomijo se lahko posamezni kamni, večji skalni bloki ali celotne skalne stene.

Na območju Triglavskega narodnega parka so skalni podori pogosti zaradi več dejavnikov. Julijske Alpe so večinoma zgrajene iz apnenca in dolomita, kamnin, ki so nastale v toplih morjih pred več kot 200 milijoni let. Te kamnine so sicer trdne, vendar so zaradi tektonskih premikov pogosto zelo razpokane. To omogoča

prenikanje vode v notranjost kamnine. Ko voda v kamnini pozimi zmrzne, se njena prostornina poveča, pritisk v razpokah pa naraste. Ta proces kamnino postopoma oslabi, dokler se ne odlomi. Strma pobočja, značilna za Julijske Alpe, dodatno povečujejo verjetnost skalnih podorov. Kombinacija geološke zgradbe in reliefa tako ustvarja idealne razmere za pogost nastanek skalnih podorov in padanje kamenja.

Pomemben dejavnik so tudi temperaturna nihanja med dnevom in nočjo ter v prehodnih obdobjih med letnimi časi. V jesensko-zimskih in zimsko-pomladnih mesecih se pogosto izmenjujejo temperature nad lediščem in pod njim. Takšni ponavljajoči se cikli zmrzovanja in taljenja pospešujejo preperevanje kamnine ter povečujejo možnost padanja kamenja in nastanka skalnih podorov. Na območju Triglavskega narodnega parka je bilo več sto skalnih podorov, poleg njih pa so v visokogorju zelo pogosti tudi manjši odlomi

LASERSKO SNEMANJE
KRIŠKE STENE.

SKALNI PODOR NA
MANGARTSKEM
SEDLU.

ali padanje kamenja. Vse to se dogaja skoraj vsak dan, najpogosteje pa v pomladnih in zimskih mesecih. Tudi potresi pogosto sprožijo skalne podore. Epicenter zadnjih dveh večjih potresov v letih 1998 in 2004 je bil v Posočju, v obeh potresih pa se je skupaj sprožilo več kot sto skalnih podorov.

Spremembe temperature zraka in padavin postajajo vse opaznejše tudi v gorskem svetu in spreminjajo pravila igre, zato je razumevanje teh procesov danes še posebno pomembno. Na Geološkem zavodu Slovenije proučujemo in spremljamo razmere, ki vodijo do nastanka skalnih

podorov. Na več lokacijah v Triglavskem narodnem parku smo namestili senzorje za merjenje temperature skal, izpeljali več zaporednih laserskih skeniranj in opravili več geofizikalnih meritev. Prvi podatki kažejo, da so temperaturna nihanja med dnevom in nočjo izrazita predvsem spomladi in pozimi ter da na izpostavljenih skalnih predelih nenehno poteka aktivno preperevanje.

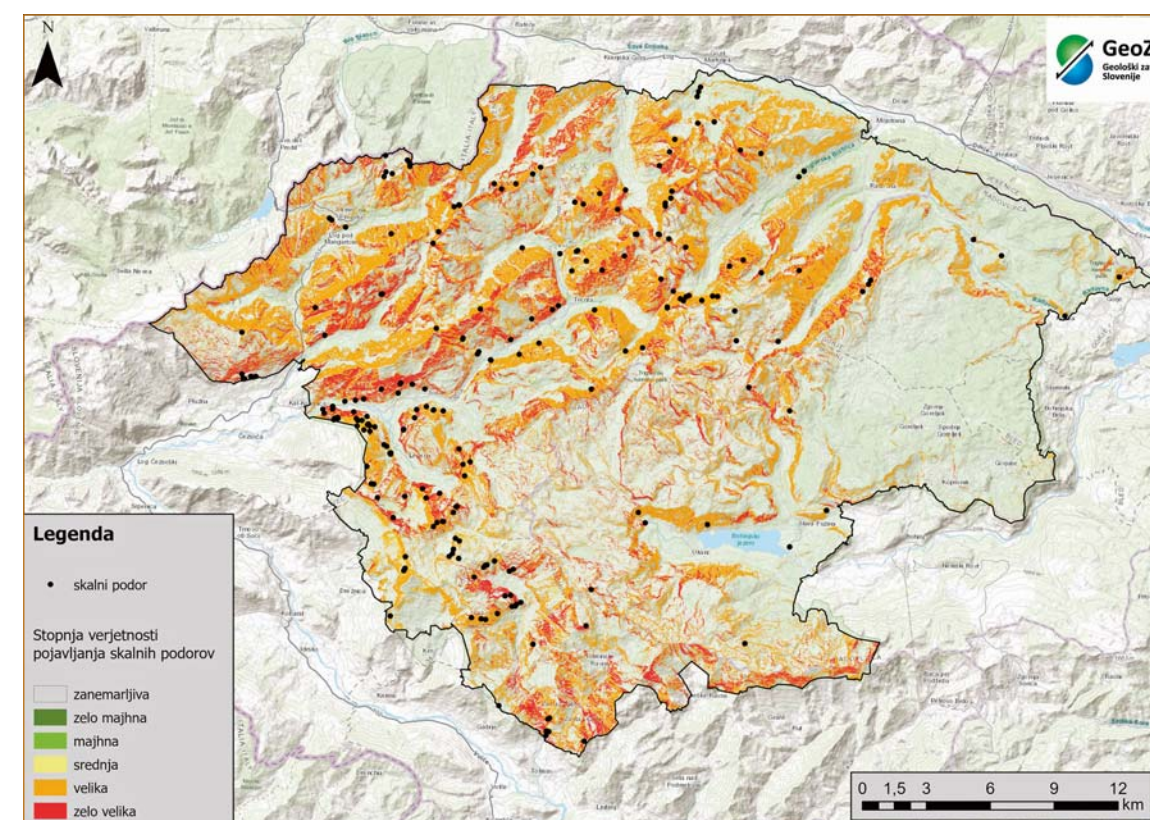
Takšne raziskave so pomembne za razumevanje naravnih procesov, kar je izjemno pomembno za napovedovanje prihodnjih sprememb, varovanje okolja in načrtovanje trajnostnega razvoja v

Triglavskem narodnem parku. Raziskave finančno podpira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Skalni podori so se sprožali že v preteklosti, danes pa jih bolj opazimo zaradi večje navzočnosti ljudi v gorah in razširjenega gorskega turizma. Obisk visokogorja se povečuje, s tem pa tudi potreba po razumevanju naravnih procesov, ki oblikujejo gorski svet ter vplivajo na varnost obiskovalcev in domačinov. ♦

SKALNI PODORI V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU Z ZNANO LOKACIJO SPROŽITVE

(PODATKI O SPROŽENIH SKALNIH PODORIH SO BILI PRIDOBLENI IZ PLANINSKEGA VESTNIKA, STROKOVNIH REVIJ IN S PLETNIH STRANI)

KDO ONESNAŽUJE IZVIRE

BESEDILO • Petra Vovko, Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano

FOTOGRAFIJE • arhiv Triglavskega narodnega parka • arhiv Nacionalnega laboratorija za zdravje, okolje in hrano

Vodni viri v Triglavskem narodnem parku so izjemna naravna dediščina, varovanje te je zelo pomembno. Kljub temu pa ima narodni park težave s fekalnim onesnaženjem izvirov, ki lahko ogrozi javno zdravje in občutljivo naravno ravnovesje.

Javni zavod Triglavski narodni park že osem let izvaja kemijske in mikrobiološke analize devetih izvirov. Prepoznali so nekatere, ki so pogosto fekalno onesnaženi, vendar do sedaj ni bilo mogoče določiti vira onesnaženja, tj. ali je onesnaženje posledica vpliva človeške dejavnosti, kmetijstva ali prostoživečih živali.

V Nacionalnem laboratoriju za zdravje, okolje in hrano smo uporabili sodobno genetsko diagnostiko, da bi natančno opredelili vir fekalnega onesnaženja. Da bi odkrili vir onesnaženja, smo v vodi analizirali prisotnost DNK posebnih vrst bakterij in virusov, ki naseljujejo prebavila samo določenih živalskih vrst. Človekova prebavila namreč naseljujejo nekateri mikrobi, ki jih ne najdemo pri živalih. To velja tudi za druge živalske vrste, pri govedu na primer lahko najdemo zanj značilne mikrobe, ki ne naseljujejo drugih živalskih skupin. S tem postopkom lahko natančno

določimo, kolikšen je prispevek potencialnih onesnaževalcev vode: ljudi, prežvekovalcev (goveda, ovac, jelenjadi, koz), prašičev in ptic. Rezultati nam omogočajo lociranje in kartiranje virov onesnaženja, to je podlaga za učinkovite ukrepe.

Z genetsko analizo vode smo se osredotočili na tri izvire: Kropa (v dolini Voje), Lipnik in Velika Savica. Ugotovljeno je bilo, da so vsi trije vodni viri onesnaženi zaradi kombinacije človeških dejavnosti in prisotnosti prežvekovalcev, vendar povzročajo fekalno onesnaženje veliko bolj prežvekovalci kot človek. Iz skupine pre-

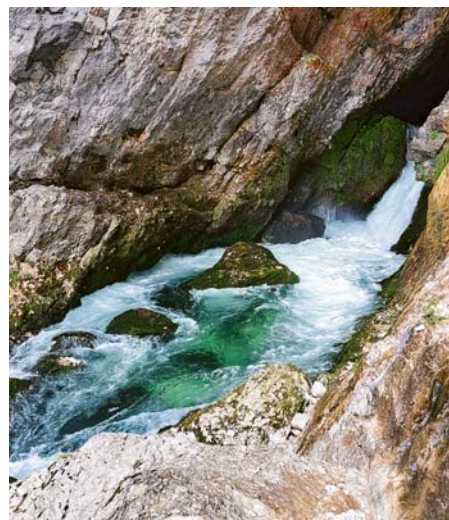

žvekovalcev najdemo v narodnem parku prostoživeče vrste prežvekovalcev (gamsi, alpski kozorog, navadni jelen, muflon) pa tudi domače živali (domače govedo, domača ovca, domača koza). Tudi študije iz avstrijskih Severnih Alp kažejo, da so prežvekovalci (divjad in govedo) pogosto glavni onesnaževalci vode v tem okolju. Človeški prispevek k fekalnemu onesnaženju je kljub temu pomemben. Presenetljiva ugotovitev je bila, da je bil relativni prispevek človeka pri onesnaženju izvirov v Triglavskem narodnem parku več kot desetkrat večji kot v primerljivi študiji v avstrijskih Alpah.

Javni zavod Triglavski narodni park bo naslednja leta nadaljeval spremljanje stanja izvirov, najsodobnejša genetska orodja pa omogočajo boljše razumevanje vpliva obiskovalcev in pašništva. Izsledki analize odpirajo nova vprašanja glede prispevka človeka pri onesnaženju voda v narodnem parku in dajejo informacije, ki so v podporo pri odločanju o ukrepih za varovanje narave v tem zavarovanem območju. ♦

OD ZGORAJ NAVZDOL:

LIPNIK
KROPA
VELIKA SAVICA
LABORATORIJSKE ANALIZE VZORCEV

OKRASNE RASTLINE SO LEPE, A IZBIRAJMO JIH ODGOVORNO

BESEDILO • Sonja Rozman, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave

FOTOGRAFIJI • Sonja Rozman • arhiv Triglavskega narodnega parka

Lep, urejen vrt je ponos našega doma, zato sadimo nanj okrasne rastline. Všeč so nam tudi take, ki ne rastejo v naši naravi. Pri tem pa lahko nehote zagrenimo življenje sosedom, kmetom in naravi. Nekateri tujerodne okrasne rastline se namreč lahko z našega vrta razširijo v naravo: na travnike, v gozdove, ob vode, ceste, pod daljnovode, kjer povzročajo škodo gošpodarstvu, naravi in našemu zdravju ter spreminjajo pokrajino.

Če za urejanje vrtov in parkov izberemo okrasne rastline, ki niso invazivne, in z njimi odgovorno ravnamo, se lahko tem nevarnostim ognemo. V projektu LIFE OrnamentalIAS smo zato v sodelovanju z različnimi strokovnjaki in deležniki

pripravili usklajen semafor invazivnosti okrasnih rastlin, ki nam omogoča preprostejšo in odgovorno izbiro okrasnih rastlin:

- na črnem seznamu so okrasne rastline, ki jih zaradi invazivnosti odsvetujemo;
- na oranžnem so okrasne rastline, pri katerih moramo biti pazljivi, da se ne razširijo v naravo, saj lahko postanejo invazivne;
- na belem so rastline, katerih uporabo priporočamo.

Na črnem seznamu je trenutno 12 okrasnih rastlin, katerih uporaba ni priporočljiva zaradi njihove invazivnosti. Na njem so: ameriški javor, Thunbergov češmin (divja rastlina in sorta Artropurpurea), metuljnik, sivi dren, japonsko kosteničje, peterolistna vinika, pavlovnija,

LOVORIKOVEC

bambusi, kalinolistni pokalec (razen sort z obarvanimi listi), lovoričovec (dovoljene so sorte z malo cvetovi in nižjo rastjo ob obrezovanju cvetov, preden plodijo), očetovec in jesenske aštre. Črni seznam dopolnjujejo rastline, ki so na seznamu pogoječnosti kmetijske politike, in vrste, ki so v Evropski uniji prepovedane.

Zaradi izjemne narave moramo biti pri izbiri okrasnih rastlin in ravnanju z njihovimi ostanke še posebno previdni in odgovorni na območju Triglavskega narodnega parka, zato je najbolje izbirati domorodne okrasne rastline z belega seznama, ki dajejo našim krajem posebno identiteto. Več o seznamih, okrasnih rastlinah in projektu najdete na spletni strani projekta in družbenih omrežjih. ♦

Projekt LIFE22-NAT-SI-LIFE OrnamentalIAS – 101107725 je bil sofinanciran iz programa Evropske unije LIFE, Ministrstva Republike Slovenije za naravne vire in prostor ter sredstev Sklada Republike Hrvaške za varstvo okolja in energetske učinkovitosti. Izraženi pogledi in mnenja so avtorjevi in ne izražajo nujno stališč Evropske unije ali CINEA. Zanje niša odgovorna niti Evropska unija niti organ, ki dodeli pomoč.

ODSTRANJEVANJE PAVLOVNIJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NARAVNE VIRE IN PROSTOR

POTUJOČA IN POLČRTASTA TRIKOTNIČARKA PRED VRATI BOHINJSKEGA JEZERA

BESEDILO • dr. David Stanković, Nacionalni inštitut za biologijo • mag. Tanja Menegalija, Javni zavod Triglavski narodni park
FOTOGRAFIJE • dr. David Stanković • Teja Bizjak Govedič • dr. Davorin Tome • Maiwenn Daniel

TUJERODNA INVAZIVNA ŠKOLJKA POTUJOČA TRIKOTNIČARKA (*Dreissena polymorpha*) JE PRISOTNA TUDI V BLEJSKEM JEZERU. PREPOZNAVAMO JO PO TRIKOTNI OBLIKI, RAHLLO KONKAVNI LUPINI IN OGLATIH ROBOVIH NA VENTRALNI STRANI TER PO ZNAČILNEM ZEBRASTEM VZORCU.

TUJERODNA INVAZIVNA ŠKOLJKA POLČRTASTA TRIKOTNIČARKA (*Dreissena rostriformis*) V SLOVENIJI ŠE NI BILA POTRJENA, OD LETA 2022 PA JE BILA OPAŽENA V VEČ JEZERIH NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM. OD POTUJOČE TRIKOTNIČARKE JO LOČIMO PO BOLJ ZAOLJENI, KONVEKSNI LUPINI NA VENTRALNI STRANI TER PO ODSOTNOSTI ZNAČILNEGA ZEBRASTEGA VZORCA; NAMESTO TEGA SO PRISOTNE KONCENTRIČNE LINIJE, KI SO NAVADNO BOLJE VIDNE V DISTALNEM DELU LUPINE.

V celinskih vodah Slovenije živi deset vrst avtohtonih večjih školjk ter tri tujerodne invazivne vrste, med njimi tudi potujoča trikotničarka ali zebrašča školjka (*Dreissena polymorpha*). To je manjša, do 5 cm velika školjka trikotne oblike z značilnim zebraštim vzorcem, ki živi v jezerih, rekah in kanalih, občasno pa zaide tudi v brakične vode. V naravi jo najdemo pritrjeno na trdo podlago od obale do večjih globin, pogosta je tudi na umetnih strukturah, kot so plovila, boje, privezi, cevi in drugi objekti.

Razmnožuje se večkrat na leto z zunanjjo oploditvijo. Spomladi, ko temperatura vode doseže 12 stopinj, začne sproščati jajčeca; samice jih na leto sprostijo več kot milijon. Ličinke živijo prostoplavajoče planktonsko življenje in se z vodnimi tokovi naravno širijo tudi na večje, večkilometrsko razdalje. Po preobrazbi se z bisusnimi nitmi pritrjuje na kamne, skale, kovino, beton, les, vrvi in različne umetne materiale.

Naravna domovina potujoče trikotničarke so Kaspijsko jezero, Črno in Azovsko morje ter spodnji deli pripadajočih rek. Od tam se je pred več kot dvesto leti z (rečnim) ladijskim prometom začela širiti proti severu in zahodu Evrope. V Sloveniji so jo prvič opazili leta 1993 v Dravi pri Mariborskem otoku. Danes je razširjena po vsej Dravi in vzporednih kanalih, našli pa so jo tudi v Velenjskem jezeru in reki Paki, nekaterih gramoznicah v Pomurju, spodnjem toku Save in Blejskem jezeru. V Bohinjskem jezeru in na območju Triglavskega narodnega parka doslej ni bila opažena, vendar je zaradi bližine Blejskega jezera povečano tveganje, da bi se lahko naselila tudi tam. Školjka se namreč uspešno pritrjuje na najrazličnejše materiale in lahko zunaj vode v hladnem in vlažnem okolju preživi več kot dva tedna, zato so lahka športna plovila in rekreacijska vodna oprema med najpogostejšimi vzroki za to, da se prenaša med vodnimi ekosistemi. Tudi v Sloveniji sfa skupni imenovalec večine novih najdišč prav turizem in

V NARAVI SE
POTUJOČA
TRIKOTNIČARKA
Z BISUSNIMI
NITMI PRITRJA NA
PODLAGO.

rekreativni vodni šport.

Nacionalni inštitut za biologijo po naročilu Triglavskega narodnega parka od leta 2021 izvaja monitoring za zgodnjo zaznavo potujoče trikotničarke z analizo okoljske DNK (eDNK). Tako ugotavljamo prisotnost vrste iz okoljskih vzorcev, ki ne vsebujejo živih ali prepoznavnih organizmov, temveč le mikroskopsko majhne ostanke z genetskim materialom. Te genetske sledi organizmi sproščajo v okolje z izločki, sluzjo, spolnimi celicami, ob poškodbah in na druge načine. Monitoring poteka na petih vzorčnih mestih, vzorčenje pa se izvaja trikrat na leto: spomladi, poleti in jeseni. Dosedanje analize niso

potrdile prisotnosti potujoče trikotničarke v Bohinjskem jezeru.

Ker je bila na avstrijskem Koroškem od leta 2022 v več jezerih potrjena tudi prisotnost njene bližnje sorodnice, polčrtaste trikotničarke ali školjke kvage (*Dreissena rostriformis*), monitoring od leta 2025 spremlja tudi to vrsto. Ta školjka se od potujoče trikotničarke razlikuje po bolj ovalni obliki, je nekoliko manjša in ima manj izrazit vzorec obarvanosti. Ker se uspešno razmnožuje tudi v hladnejših in bolj oligotrofnih vodah ter se lahko pritrjuje na širši nabor podlag, je tveganje, da bi se trajno naselila v Bohinjskem jezeru, verjetno še večje. ♦

✎ **VSako NEPREVIDNO PRENAŠANJE PLOVIL IN OPREME LAHKO POMAGA ŠIRITI INVAZIVNE VRSTE**

- Izogibajte se premeščanju plovil in opreme iz okuženih voda v druge vode.
- Plovilo in opremo, tudi težje dostopna mesta, temeljito pregledajte. Odstranite blato, rastline in uničite pritrjene školjke.
- Z roko podrsajte po površini – drobne trikotničarke naredijo površino hrapavo kot brusni papir.
- Iz plovila in opreme izpraznite vso vodo ter osušite vse dele, v katerih bi lahko zašajala voda.
- Plovilo in opremo operite z visokotlačnim čistilnikom z vročo vodo, pranje opravite iz bližine.
- Pušite, da se vse popolnoma posuši: v sončnem vremenu najmanj 7 dni, v oblačnem pa 14 dni.

PREGLEJ – OČISTI – IZPRAZNI – POSUŠI

PREPREČEVANJE ŠIRJENJA JE NAJLAŽJI IN NAJUČINKOVITEJŠI UKREP. ♦

ANALIZA VZORCEV
OKOLJSKE DNK
ZAHTEVA NAMENSKE
ČISTE LABORATORIJE
IN VISOKO
NATANČNOST.

MOST VINTGAR

NA BOHINJSKI ŽELEZNICI:

nastanek, gradnja in pomen izjemnega železniškega viadukta

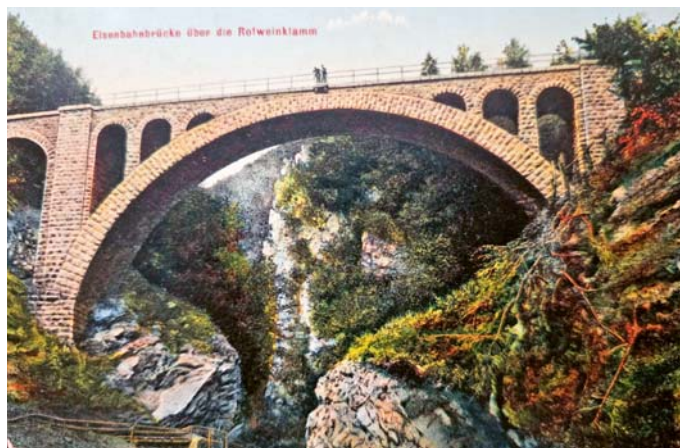
BESEDILO • Nataša Ūlen, **Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Kranj**
FOTOGRAFIJE • Grega Žorž, **Ministrstvo za kulturo, INDOK** • arhivsko gradivo

Med številnimi tehnično zahtevnimi objekti, nastalimi ob gradnji Bohinjske železnice na začetku 20. stoletja, ima most čez sotesko Vintgar, ki leži tudi na območju Triglavskega narodnega parka, posebno mesto. To je ena najbolj prepo-

izdaje kulturnovarstvenih pogojev. Most med občinama Bled in Gorje je Zavod že leta 2012 predlagal za novo enoto v Registru nepremične dediščine, vendar je kar trinajst let ostal le v sklopu priporočilne dediščine, saj varstvo ni bilo uspešno uvrščeno v občinske prostorske akte.

Leta 1901 je dvojna monarhija odredi-

logije resno oviro pri načrtovanju trase. V idejni zasnovi iz septembra 1899 je bil most predviden kot železna konstrukcija, podobno kot Solkanski most in most v Ajbi. Po enem načrtu naj bi meril 60 metrov, po drugem 50 metrov, umeščen pa naj bi bil tesno med dva predora. Po odloku iz leta 1901 so večino mostov in viaduktov iz

MOST OKOLI LETA 1910

znavnih železniških konstrukcij na odseku Jesenice–Bohinjska Bistrica. Most, ki premošča globoko sotesko reke Radovne, je bil ob nastanku eden najambicioznejših objektov severnega dela Bohinjske proge. V znamenitem delu *Grandes voûtes*, ki ga je med letoma 1913 in 1916 objavil francoski graditelj mostov Paul Séjourné, je uvrščen med svetovno pomembne kamnite mostove z razponom nad 40 metrov. Danes je znan kot most Vintgar, v starejših virih pa se pojavlja tudi pod imenom Rothweinbrücke ali Rotweinbrücke, po reki Rotweinbach, kakor je bila Radovna poimenovana v nemških tehničnih virih.

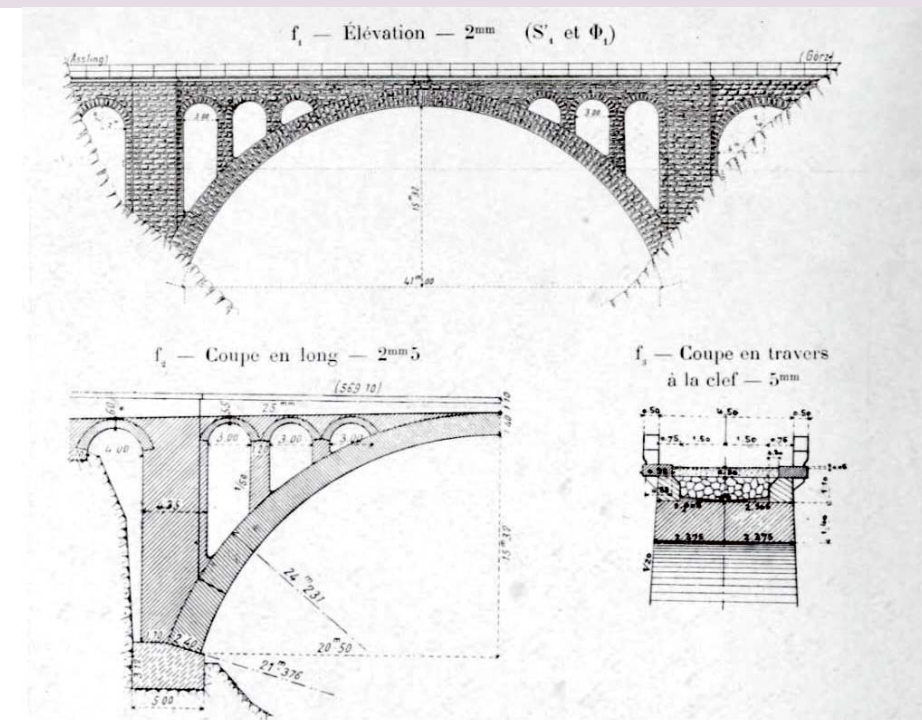
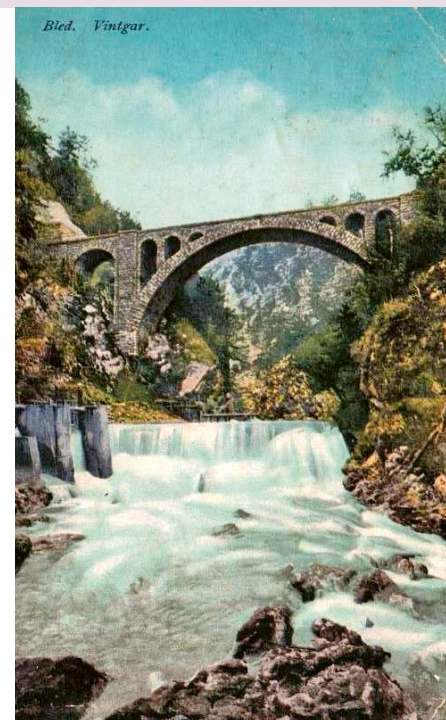
Most čez sotesko Vintgar je bil zaradi svoje zgodovinske, arhitekturne in inženirske vrednosti avgusta 2025 začasno razglašen za kulturni spomenik državnega pomena, leta 2026, ob 120-letnici Bohinjske proge, pa se pripravlja tudi stalna razglasitev. Začasna zaščita je bila nujna zaradi predvidene nadgradnje proge in

la gradnjo šestih železniških odsekov na državni račun, med njimi tudi Karavanško in Bohinjsko železnico, in določila njuno gradnjo do leta 1905. Skupni investicijski proračun vseh šestih odsekov je znašal 487.038.000 kron. Bohinjska proga je dolga približno 89 kilometrov in je bila razdeljena na tri glavne odseke: Jesenice–Bohinjska Bistrica, Bohinjski predor in Podbrdo–Gorica, ti pa še naprej na več gradbiščnih sklopov. Njena vrednost je bila ocenjena na 57.471.050 kron, to pomeni danes približno 534 milijonov evrov ali okrog 6 milijonov evrov na kilometer. Odlok je temeljil na predprojektu iz leta 1899 in njegovi dopolnitvi iz leta 1900.

Most stoji v ozki soteski Radovne, tik nad spodnjim delom znamenite soteske in v bližini slapa Šum. Je na stacionaži km 6,144 od postaje Jesenice, najbližja postaja pa je Blejska Dobrava, imenovana tudi postaja Vintgar. Soteska, odkrita leta 1891, je pomenila zaradi svoje geomorfo-

poprejšnjih zasnov spremenili v kamnite konstrukcije, za večje mostove pa določili uporabo jekla. Najnižje točke mostov so morale biti postavljene meter nad najvišjim stanjem vode, izračuni pa so bili dimenzionirani za osno obremenitev 16 ton.

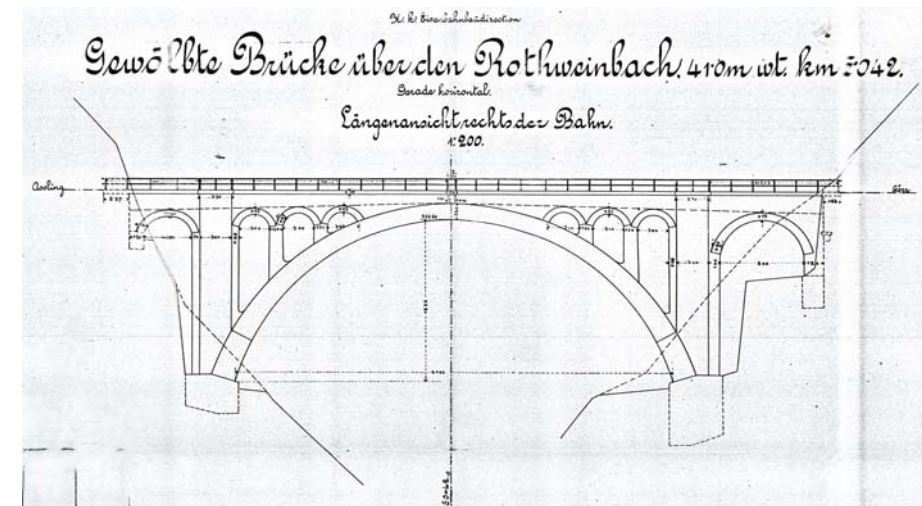
Končna zasnova mostu čez sotesko Vintgar je bila izvedena iz kamnitih klesancev s posnetimi robovi in z enim glavnim krožnim lokom svetle razpetine 41 metrov. Na severni strani glavnega loka so tri trimetrške razbremenilne odprtine, na južni pa tri trimetrške in ena osem-metrška. Debelina loka znaša na vpetju 2,40 metra, v temenu 1,40 metra, njegova širina pa približno 4,50 metra. Na objektu so urejena izogibalšča, da se lahko tja umakne čuvaj ob srečanju z vlakom. Temelj glavnega slopa meri približno 8,5 metra v širino, 5 metrov v dolžino in okoli 4 metre v globino. Celoten most je dolg 81,50 metra in visok 32 metrov. Na sredini loka je na obeh straneh namešče-

na značilna ograja iz tankega ploskovnega železa z dvema horizontalnima prečkama in vertikalnimi stojkami. Ob severnem in južnem portalu predora Vintgar sta bili postavljeni tudi kabelski hiški za zaščito in upravljanje signalnih ter telekomunikacijskih vodov.

Gradnja Bohinjske železnice je bila razdeljena na več odsekov, ki so jih izvajala različna podjetja. Odsek št. 2 z mostom Vintgar je gradilo podjetje Madile & Co. iz Celovca, projekt izvedenih del pri gradnji mostu iz leta 1907 pa je pripravil koncern N. Rella, F. Marinelli & L. Faccanoni z Dunaja. Na odseku Jesenice–Bohinjska Bistrica je delalo približno 3500 delavcev. Glavni vodja gradnje je bil Theodor Opitz, eden najpomembnejših inženirjev mostu pa Anton Max, gradbeni nadkomisar. Raziskovalec Gorazd Humar omenja pri izračunih mostu tudi dr. Roberta Schönhöferja, statika pri več mostovih in opaznih odrih v monarhiji. Za most Vintgar je bil marca 1904 izdelan poseben načrt lesenega opaznega odra v obliki pahljačastega paličja.

Gradnja mostu je potekala med 4. julijem 1904 in septembrom 1905. Temelji so bili zgrajeni med avgustom 1904 in aprilom 1905. Gradbišče je bilo težko dostopno, zato so morali urediti posebne transportne poti. Uporabljali sočasne gradbene železnice, žičnice in druge naprave za premikanje materiala po strmih pobočjih, saj so morali material na depnijo dvigovati kar 14 metrov visoko. Območje je izrazito plazovito, z več manjšimi vodotoki, močvirnatim in razpokanim dnom terena ter stalnim premikanjem

NAČRT FASADE MOSTU IZ LETA 1904

zemljine. Pri merjenju so ugotovili, da so se količi premaknili do 30 cm navzdol v štirih tednih. Pod železniško progo se soteska konča s slapom, njegovo energijo so začeli že leta 1903 izrabljati za gradnjo karavanškega predora. Ob gradnji so uredili obsežne drenažne sisteme, odstranili premočeno prekrivno plast laporja ter gradili oporne zidove in kamnite nasipe. Pri enem zdrsu je odneslo 600 m³ materiala skupaj s 14 velikimi drevesi, pri drugem pa še več kot 1000 m³. Za utrditev so uporabili kamnita rebra, pletarske konstrukcije in zasadili akacije. Za nasipe so pridobili približno 10.000 m³ materiala kar iz soteske. Zaradi dodatnih drenaž, sanacije plazov in utrjevanja nasipa so se stroški zvečali za 129.000 kron, to bi pomenilo danes dober milijon evrov več od načrtovanega.

Bohinjska železnica je bila dokončana leta 1906, slovesno odprtje, ki so se ga udeležili visoki gosti z Dunaja, pa je potekalo 19. julija 1906. Kot del Bohinjske železnice ostaja pomemben simbol tehničnega znanja in ambicioznosti inženirjev, ki jim je na prelomu stoletja uspelo premagati izjemno zahtevne naravne ovire. Status državnega spomenika poudarja pomen Bohinjske proge kot izjemnega infrastrukturnega projekta pozne habsburške monarhije ter priznava njeno vlogo pri razvoju slovenskega infrastrukturnega prostora, obenem pa je Bohinjska proga od leta 2016 uvrščena tudi v poskusni seznam Unesca. Most Vintgar je ob tem pravzaprav edini od treh primerljivih mostov iz tega obdobja, ki je v celoti ostal nepoškodovan, oblikovno nespremenjen in je še vedno v prvotni rabi. ♦

PRAVNI OKVIR IN IZVAJANJE AKCIJSKEGA NAČRTA 2020-2025

BESEDILO • Renata Iskra, Javni zavod Triglavski narodni park

FOTOGRAFIJE • Občina Bohinj • Občina Kranjska Gora • arhiv Triglavskega narodnega parka

Pravno podlago za podrobnejšo ureditev načina dodeljevanja spodbud in financiranja projektov določa 11. člen Zakona o Triglavskem narodnem parku, podrobneje pa jo opredeljuje Uredba o merilih in kriterijih za spodbujanje in financiranje projektov, investicij ter izvajanje dejavnosti v Triglavskem narodnem parku.

V skladu s četrtrim odstavkom 11. člena Zakona o Triglavskem narodnem parku se sredstva zagotavljajo za projekte, ki se neposredno nanašajo na temeljne razvojne usmeritve: zagotavljanje ustreznih komunalne opreme in gošpodarske javne infrastrukture, podpora nadstandardnemu razvoju družbenih dejavnosti ter izvajanju javnih služb, ohranjanje in odpiranje delovnih mest ter spodbujanje javno-zasebnega partnerstva pa tudi razvoj obrtnih, kulturnih in okoljsko primernih gošpodarskih dejavnosti ter socialnih storitev.

Razvojne usmeritve se večinoma nanašajo na območje narodnega parka, nekatere pa tudi na širša območja parkovnih

lokalnih skupnosti. Takšni projekti morajo biti po svoji naravi, namenu in učinku neposredno povezani z ohranjanjem poseljenosti in trajnostnim razvojem narodnega parka. Gre torej za funkcionalno, ne zgolj teritorialno razširitev vpliva zakona. Takšna ureditev omogoča doseganje ciljev parka z razvojem v širšem prostoru parkovnih občin ter potrjuje vlogo parka kot funkcionalno povezanega prostora in ne le zavarovanega območja.

V obdobju 2020–2025 je bilo za izvajanje Akcijskega načrta parkovnih lokalnih skupnosti na voljo 29,1 milijona evrov, od

tega je bilo porabljenih več kot 27,4 milijona evrov ali 94 % sredstev. Skupno je bilo sofinanciranih 317 projektov.

Največ sredstev je bilo namenjenih komunalni in cestni infrastrukturi (72,1 %), sledijo parkirišča (10,7 %) ter mobilnost in javni prevozi (8,0 %). Manjši deleži so bili namenjeni družbenim dejavnostim (4,0 %), civilni zaščiti in gasilstvu (3,7 %) ter kulturi in drugim vsebinam (1,6 %).

Po realizaciji izstopajo nekatere občine, med njimi tudi Občina Tolmin, ki je v celoti izkoristila sredstva, ki so bila na voljo. ♦

	SREDSTVA, KI SO NA VOLJO	PORABLJENA SREDSTVA	REALIZACIJA
Bled	384.392,00	384.386,13	100 %
Bohinj	9.207.932,00	9.045.829,22	98 %
Bovec	7.026.800,00	6.468.291,60	92 %
Gorje	3.386.726,00	3.180.362,45	94 %
Jesenice	157.251,00	148.268,71	94 %
Kobarid	1.540.479,00	1.189.624,09	77 %
Kranjska Gora	3.698.315,00	3.308.121,14	89 %
Tolmin	3.718.699,00	3.718.699,00	100 %
Skupaj	29.120.594,00	27.443.582,34	94 %

IZVAJANJE
PROJEKTOV IZ
AKCIJSKEGA
NAČRTA PARKOVNIH
LOKALNIH
SKUPNOSTI
2020-2025 PO
POSAMEZNIH
OBČINAH

NA PREJŠNJI STRANI,
OD LEVE PROTI DESNI:

IZGRADNJA MALE
ČISTILNE NAPRAVE
TAMAR

OBNOVA KAMNITE
ZLOŽBE
V STARI FUŽINI

DESNO:
PLANINA RAZOR

SPODAJ:
OTROŠKO IGRIŠČE
V TRENTI

Sofinanciranje projektov in investicij, ki je z 10. in 11. členom Zakona o Triglavskem narodnem parku na voljo parkovnim lokalnim skupnostim, ima poleg ekonomskega tudi pozitivni simbolni pomen. Če so prebivalci parka v preteklosti morali upoštevati predvsem omejitve zaradi varovanja in ohranjanja, se z Akcijskim načrtom parkovnih lokalnih skupnosti vpeljuje tudi razvojna prvina. Svojevrsna pozitivna diskriminacija prebivalcev parka pri dodeljevanju sredstev za infrastrukturo, storitve in spodbujanje dejavnosti je jasno znamenje, da si želimo ohranjati poselitev in zboljšati kakovost življenja na območju parka.

Naša občina je pretekla leta večino denarja, ki je bil na voljo, usmerjala v boljšo prometno dostopnost do naselij v parku. Prenove cest in javnih poti ter montaže zaščitnih mrež in ograj so bile glavnina naložb, urejali pa smo tudi parkirišča in vstopne točke na obrobju parka. Posebej bi poudaril izboljšave dostopnih poti do pašnih planin. Ohranjanje teh in spodbujanje živinoreje je pomembno za razvoj kmetijstva, zagotavljanje samooskrbe z lokalnimi izdelki in pridelki, ohranjanje značil-

ne krajine, preprečevanje zaraščanja travnikov, ohranjanje združništva in še bi lahko naštevali.

Lani nam je z veliko razumevanja Javnega zavoda Triglavski narodni park in pristojnega ministrstva uspelo izpeljati tudi kompleksno sofinanciranje elektrifikacije planine Razor. To je pomemben razvojni mejnik pri opremljanju planin z električno napeljavo, ki ga bomo kot primer dobre prakse uporabili še kje drugje.

V prihodnje si želim, da bi nam uspelo percepcijo teh sredstev razširiti še na druge vsebine, ki pripomorejo h kakovosti bivanja domačinov. Mogoča je nadgradnja številnih storitev ter izboljšanje dostopnosti teh, to pa bo zahtevalo dobro medobčinsko sodelovanje. Prvi tovrstni primer vidim v gradnji satelitskega urgentnega centra v Tolminu, ki bo bližino primerne zdravstvene oskrbe zagotavljal prebivalcem vseh treh posoških parkovnih lokalnih skupnosti. Podoben primer so središča zaščite in reševanja, knjižnice, vozlišča trajnostne mobilnosti itn. Možnosti je veliko in verjamem, da jih bomo znali izkoristiti.

Alen Červ, župan Občine Tolmin

PRENOVLJENA INFOCENTRA

BESEDILO • Ana Marija Kunstelj • mag. Tanja Menegalija • Mojca Smolej, vse Javni zavod Triglavski narodni park
FOTOGRAFIJE • Jaka Bulc • Marjana Ahačič • arhiv Triglavskega narodnega parka

Bohinjka kot prostor povezovanja in doživljanja

Center Triglavskega narodnega parka Bohinj – Bohinjka po desetletju delovanja postopoma presega svojo prvotno vlogo. Z delnim prestrukturiranjem želi poleg Bohinja in Triglavskega narodnega parka predstavljati celotno Biosferno območje Julijske Alpe z vsemi odlikami območja. Iz prostora informiranja se razvija v prostor povezovanja, sodelovanja in skupnostnega ustvarjanja.

Besedilo spremljajoče publikacije je prispeval odlični poznavalec alpskega prostora Janez Bizjak, ki zanimivo in poglobljeno poveže vse tematike, ki jih odpira razstava: od arheologije, geografskih posebnosti Bohinja, zgodovine gornišstva ter pomena Triglava in zavarovanega območja do etnografskih posebnosti, kulinarike, začetkov turizma in bogate kulturne dediščine, zajema pa tudi umetniška dela, ki so jih navdihnile Julijske Alpe. Časopis vsebuje slikovno gradivo z razsta-

čje Julijskih Alp izkusili z vsemi čutili, celoto pa dopolnjuje tudi »Soba z razgledom« v nadstropju, ki deluje kot čitalnica lokalne knjižnice in spodbuja umirjeno raziskovanje prostora.

Preobrazba Bohinjke pa se kaže predvsem v povezovanju ljudi. Center postaja primer sodelovanja med Triglavskim narodnim parkom, Turizmom Bohinj, lokalno skupnostjo in Skupnostjo Julijske Alpe, kjer se prepletajo varstvo narave, turizem, kulinarike in sodobna ustvarjalnost. Bo-

Pomemben mejnik te preobrazbe je nova stalna razstava Več kot jezero, nastala v sodelovanju z Andražem Keršičem (a2o2 arhitekti) in oblikovalko Urško Alič. Skupaj s spremljajočo publikacijo – kavar- niškim časopisom, ponuja večplastno interpretacijo prostora.

ve; ta deluje kot kolaž različnih vizualnih zgodb, publikacija pa jih natančneje osmili in poveže v celoto.

Nova postavitev odpira prostor dodatnim programom, med njimi degustacij-skemu središču lokalnih dobrot iz Julijskih Alp. Obiskovalci bodo lahko obmo-

hinjka tako postaja prostor srečevanja, raziskovanja in soustvarjanja – kraj, kjer se obiskovalci ne ustavijo le kot turisti, temveč vstopijo v zgodbo prostora. Bohinji ni le jezero, temveč živ prostor skupnosti.

•

Informacijsko izobraževalno središče Triglavskega narodnega parka Dom Trenta doživlja prerod

Dom Trenta je leta 2021 postal osrednja informacijska točka čezmejnega sodelovanja z Naravnim parkom Julijsko predgorje. To se je leta 2024 z razglasitvijo Unescovega Čezmejnega biosfernega območja Julijske Alpe povečalo, sodelovanje pa še bolj utrdilo. V Domu Trenta se s povezovanjem Triglavskega narodnega parka in Naravnega parka Julijsko predgorje ureničuje tudi vizija enotnega naravovarstvenega prostora, ki ne pozna državnih meja.

V letu 2026, leto po 30. obletnici delovanja, se obeta kup novosti, ki so povezan predvsem z obnovo stalnih in postavitvijo občasnih razstav.

V prvem nadstropju je v sklopu pro-

življenjskih razpoloženj, ki izvirajo iz gibanja in pojavov voda reke Soče.

V istem nadstropju je v sklopu projekta LIFE FOR SEEDS nastala nova razstava z naslovom Človek in travniki. Travniki so eden od pomembnih življenjskih prostorov za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Ustvaril jih je človek za pridelovanje krme in pašo. V stoletjih zmernega obdelovanja so postali temeljnega pomena za številne rastlinske in živalske vrste. V sodobnem času pa je njihova raznovrstnost ogrožena zaradi intenzivnosti ali opuščanja kmetijstva, podnebnih sprememb in tujerodnih vrst. Razstava slikovito in zanimivo predstavi nastanek in vrste travnikov, raznolikost življenja na njih in tradicionalno rabo, ki je dolga stoletja ohranjala njihovo

varovanja gorske narave. Briški, ki izhaja iz globoke osebne povezanosti z gorskim svetom, raziskuje Julijske Alpe kot gornik in umetnik v vsej njihovi čezmejni širini. Njegov pogled, zaznamovan z dolino Trenta in okoliškimi vrhovi, presega lokalno izkušnjo ter celotne Julijske Alpe zaobjame kot enoten, povezan gorski prostor. Njegove fotografije delujejo kot glasnice neokrnjene narave. Ne prikazujejo le njene veličine, temveč razkrivajo tudi njeno krhkost in ranljivost. Razstava je zasnovana kot premišljen izbor iz njegovega obsežnega opusa, ki predstavlja Julijske Alpe kot celoto – brez meja, a z jasno skupno identiteto.

S prenovo vsebin v Domu Trenta v sklopu projekta ITINERANT, Interreg Italija-Slovenija, bomo nadaljevali v drugi

jekta ITINERANT, Interreg Italija-Slovenija, znova na ogled digitalno prenovljena avdio in video instalacija Skrivnosti Soče avtorja Andreja Zdraviča. V preteklosti večkrat nagrajena navduhujoča tridesetminutna instalacija nam na sedmih zaslonih s sliko in zvokom razkriva mnogo

barvitost, v sodobnem svetu pa izginja.

V sodelovanju z vrhunskim fotografom gorske narave Danom Briškim smo pripravili razstavo Julijske Alpe, ki prepričljivo približuje ta dragoceni svet. Njegova fotografija je močno orodje za vzbujanje občudovanja, spoštovanja in iz tega izvirajočega

polovici tega leta. Izdelana bo nova maketa, tokrat Čezmejnega biosfernega območja Julijske Alpe, z digitalnim prikazom različnih vsebin in informacij, ki bo omogočil obiskovalcem boljše in bolj celostno spoznavanje in razumevanje čezmejnega biosfernega območja. •

DVAJSET LET MEDNARODNEGA FESTIVALA ALPSKEGA CVETJA V BOHINJU

BESEDILO • *Urška Smukavec, Turizem Bohinj - zavod za pospeševanje turizma*
FOTOGRAFIJE • *Mojca Odar, MOMA production*

Leta 2026 praznuje Bohinj pomemben jubilej – dvajset let Mednarodnega festivala alpskega cvetja, enkratnega dogodka, ki povezuje naravo, znanje, kulturo in lokalno skupnost. Festival, ki vsako leto poteka pozno sproti, je postal v dveh desetletjih ena najprepoznavnejših prireditev, posvečenih naravni dediščini slovenskih Alp in bogastvu divjeraslih rastlin. Danes je pomemben simbol trajnostnega turizma in spoštovanja narave v Bohinju, ki leži v osrčju Julijskih Alp in Triglavskega narodnega parka.

Botanično bogastvo Bohinja

Bohinj je že dolgo znan kot izjemno bogato botanično območje. Na širšem območju uspeva več kot tisoč različnih rastlinskih vrst, med njimi so številne redke in ogrožene. Raznolikost rastlinstva je rezultat tisočletnega sobivanja človeka in narave ter tradicionalnih oblik kmetovanja, ki so oblikovale kulturno krajino alpskih travnikov in senožeti. Prav to izjemno naravno bogastvo je spodbudilo nastanek festivala, katerega cilj je obisko-

valcem približati lepoto in pomen divjeraslih rastlin, hkrati pa poudariti pomen varovanja biotske raznovrstnosti.

Nastanek in razvoj festivala

Zamisel o festivalu se je porodila pred dobrimi dvajsetimi leti, ko so v Bohinju želeli naravno bogastvo predstaviti širši javnosti tako, da bodo v njem povezani znanost, turizem in kulturna dediščina. Idejni oče festivala je Ian Mitchell, ki pri-

haja z najbolj severne točke Škotske. Njegovo pobudo je prevzel zavod Turizem Bohinj v sodelovanju z lokalno skupnostjo in naravovarstvenimi ustanovami. Prvi festival je obiskovalcem ponudil vodene botanične izlete, predavanja, razstave in kulturne dogodke, posvečene alpskemu cvetju. Z leti je prireditev rasla in se razvijala, program pa se je razširil na številne tematske dogodke, umetniške projekte, kulinarčna doživetja ter dejavnosti za družine in otroke.

Festival danes

Danes poteka Mednarodni festival alpskega cvetja na različnih lokacijah po Bohinju in vključuje številne dogodke – od botaničnih tur in strokovnih predavanj do razstav, delavnic, koncertov in kulinarčnih predstavitev. Med festivalom pripravljajo lokalni gostinci posebne »cvetlične jedilnike«, ki obiskovalcem približajo okuse narave. Dogodki so namenjeni strokovnjakom in ljubiteljem narave, festival pa spodbuja tudi dejavno raziskovanje okolja in učenje o rastlinskem svetu. Pomembno vlogo imajo izobraževalne ustanove, saj potekajo v sklo-

pu festivala številni programi za otroke in mlade, ki se tako učijo o pomenu varovanja narave.

Pomen za lokalno skupnost in trajnostni turizem

V dvajsetih letih je festival pomembno prispeval k prepoznavnosti Bohinja kot trajnostne turistične destinacije. Dogodek spodbuja odgovorno doživljanje narave ter obiskovalce ozavešča o pomenu ohranjanja biotske raznovrstnosti v alpskem prostoru. Poleg tega festival povezuje lokalne prebivalce, umetnike, znanstvenike in obiskovalce iz različnih držav. S tem postaja prostor srečevanja zamisli, znanja in ustvarjalnosti ter pomemben promotor kulturne in naravne dediščine Bohinja.

Pogled v prihodnost

Dvajseta obletnica festivala je priložnost za razmislek o njegovi vlogi v prihodnosti. V času podnebnih sprememb in vse večjih pritiskov na naravno okolje postaja ozaveščanje o pomenu narave še pomembnejše. Mednarodni festival alpskega cvetja zato ostaja več kot le prireditev – je poklon naravi, znanju in tradiciji ter opomnik, da je ohranjanje alpskega cvetja in naravnega bogastva skupna odgovornost vseh. ♦

NOVI INTERAKTIVNI DIGITALNI ZEMLJEVID ZA LAŽJE NAČRTOVANJE OBISKA

BESEDILO • *Irma Pivk*, Javni zavod Triglavski narodni park
FOTOGRAFIJA • *Špela Ankele*, Javni zavod Triglavski narodni park

Obisk Triglavskega narodnega parka danes pogosto spremlja izziv, kje poiskati zanesljive in ažurne informacije. Obiskovalci lahko pred prihodom ali na terenu najdejo množico virov – od različnih spletnih strani, aplikacij, forumov do družbenih omrežij. Informacije so razpršene, včasih ne povsem posodobljene ali celo zavajajoče, to pa lahko vodi v napačne odločitve, večjo obremenitev prostora in slabšo izkušnjo obiska.

V zavarovanih območjih je kakovostno informiranje zelo pomembno za varovanje narave. Pravočasne in verodostojne informacije omogočajo odgovorno odločanje, izbiro primernih poti ter izogibanje občutljivim območjem, hkrati pa prispevajo k razbremenjevanju najbolj obiskanih točk.

Zato v Triglavskem narodnem parku nadgrajujemo spletne vsebine z interaktivnim digitalnim zemljevidom. Ta bo na enem mestu združeval podatke o poteh, parkiriščih, možnostih javnega prevo-

za, vremenu, informacijskih središčih in drugih zanimivostih. Del podatkov (npr. zasedenost parkirišč, vremenske razmere, število obiskovalcev) se bo samodejno osveževal neposredno iz virov, kjer nastajajo, to pa zagotavlja njihovo ažurnost in zanesljivost. Zemljevid bo vseboval tudi naravovarstvene vsebine (npr. mirna območja, invazivne tujerodne vrste) ter informacije za različne oblike doživljanja parka.

Nadgradnja poteka v sklopu projekta LiveAlpsNature, v njem razvijamo možnosti za usmerjanje prostočasnih dejavnosti tako, da to zmanjšuje pritisk na naravo in ohranja kakovost doživljanja. Pri tem sledimo zasnovi Eno zdravje – en planet, ki poudarja povezanost zdravja narave, okolja in ljudi.

Zemljevid bo dostopen brezplačno na spletni strani Triglavskega narodnega parka, v slovenskem in angleškem jeziku. Prve vsebine bodo predvidoma javno objavljene že v začetku poletja. Veseli bomo tudi predlogov uporabnikov za nadaljnje izboljševanje.

Z nadgradnjo želimo obiskovalcem omogočiti, da načrtujejo svoj obisk že pred prihodom – premišljeno, varno in v skladu z varstvenimi cilji parka. Digitalna orodja tako postajajo pomemben most med doživljanjem narave in njenim ohranjanjem.

UPRAVLJANJE OBISKA KOT KLJUČ VARSTVA NARAVE

BESEDILO • *Alenka Petrinjak*, Javni zavod Triglavski narodni park
FOTOGRAFIJA • *arhiv Triglavskega narodnega parka*

Obisk Triglavskega narodnega parka pa tudi drugih zavarovanih območij v Alpah vse bolj narašča. Narava postaja prostor množične rekreacije, pri tem pa imajo pomembno vlogo družbena omrežja in turistična promocija. Izkušnje v Triglavskem narodnem parku in drugih alpskih parkih kažejo, da se upravljanje obiska spreminja v eno najpomembnejših nalog varovanja narave.

Podatki iz našega parka potrjujejo jasno usmeritev: več obiskovalcev pomeni več pritiska na naravo. Povečujejo se interakcije med prostočasnimi dejavnostmi in prostoživečimi živalmi, ki se na navzočnost ljudi najpogosteje odzivajo z begom ali opuščanjem življenjskega prostora.

Med bolj problematičnimi dejavnostmi sta kolesarjenje in vožnja z motornimi vozili, pa tudi spuščeni psi.

Poleg povečanega obiska je poseben upravljavski izziv vedenje obiskovalcev. Ti se pri obiskovanju narave pogosto vedejo brezbržno in nešpoštljivo. Problematične so tudi objave na družbenih omrežjih, ki se ne menijo za pravila vedenja v parku.

Primerjava z drugimi alpskimi zavarovanimi območji, predstavljena na 30. memorialu Danilo Re januarja 2026, potrjuje, da so izzivi z upravljanjem obiskovalcev v Alpah zelo podobni. Tokrat se je srečanja, ki ga je pod okriljem Alparca pripravil Triglavski narodni park, udeležilo okoli 250 udeležencev, ki so sodelovali tudi na strokovnem seminarju. Seminar potrjuje, da izhaja upravljanje obiskovalcev narave

v Alpah iz podobnih prijemov: jasna in razumljiva pravila, nadzor, usmerjanje obiskovalcev ter prilagajanje ukrepov. Neposredna komunikacija na terenu ostaja eno najpomembnejših orodij, hkrati pa se zelo zvečuje pomen digitalnih kanalov. Pomembno je tudi sodelovanje med različnimi deležniki, pri tem se uveljavlja slogan Eno zdravje – en planet, ki poudarja povezanost zdravja narave, ljudi in okolja.

Upravljanje obiskovanja v zavarovanih območjih postaja vse zahtevnejše in hkrati odločilno za ohranjanje narave. Izkušnje kažejo, da ključ ni v enem samem ukrepu, temveč v usklajenem delovanju. Le tako bo mogoče ohraniti ravnovesje med doživljanjem narave in njenim varstvom.

MEMORIAL DANILO RE

Memorial Danilo Re je mednarodni dogodek zavarovanih območij v Alpah, ki poteka v spomin na italijanskega naravovarstvenega nadzornika in botanika Danila Reja. V nesreči pri delu je umrl leta 1995.

V počastitev njegove dediščine je vsako leto organiziran memorial Danilo Re, ki zajema poleg športnega dogodka še tematski seminar in generalno skupščino mreže zavarovanih območij v Alpah, imenovano Alparc.

KO SE NJIVA IN KAMEN SREČATA:

o vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj v Biosfernem območju Julijskih Alp

BESEDILO • *prof. dr. Gregor Torkar, UNESCO katedra o izobraževanju učiteljev za trajnostni razvoj na Univerzi v Ljubljani*
FOTOGRAFIJE • *arhiv Triglavskega narodnega parka*

»Čas je najstarejši, najmočnejši, najmogočnejši oče vsega. Saj pravimo: čas je prinesel, času ne uideš, čas bo dal, čas bo ozdravil. Čas prinaša dneve, prinaša leta, stoletja, tisočletja.«

Ciril Kosmač,
Kamen in njiva

Pravljica Kamen in njiva ni najbolj znano delo pisatelja Cirila Kosmača, ki je odrasčal na Slapu ob Idriji. V svojih delih je občudoval svojo tolminsko pokrajino, njeno naravo in ljudi, predvsem tište posebne, kot so Tantadruj, očka Orel in Pologarjev stric Andrej. V pravljici piše o naši gori Rodici, o njenem kamnu, ki je stoletja hrepenel po srečanju z ajdovo njivo v dolini.

Tolminski vršaci, ki jih je pisatelj tako občudoval, predstavljajo južni rob našega edinega narodnega parka. Triglavski narodni park je zavarovano območje narave, ki ga pravno varujemo in ohranjamo že več kot sto let. Ohranjamo ga ljudje. Zaradi nas lahko ostane v svoji naravni in kulturni veličini, kot prostor, namenjen naravi in njenim ljudem.

»Prav vsaka stvar ima svojo povest. Prav vsaka«, »tudi tišti kamen«, o katerem v pravljici otrokom preudarno pripovedu-

je Pologarjev stric Andrej, stari mornar, ki se je v pozni jeseni svojega življenja vrnil v matično prištanišče. Bil je redkobeseden z odraslimi, zato pa je rad pripovedoval zgodbe otrokom. Stric Andrej simbolizira to, kar bi morala biti vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj – predvsem vzgoja v prostoru in času.

V svoji pripovedi otrokom podaja spoznanja o življenju, ki imajo svojo patino. Pripoveduje o dediščini, ki se prenaša z dedov na vnuke, in tako povezuje stoletna spoznanja, ne pa kratkovidnih in nepomembnih zablod ter kamnov špotike. S pripovedjo o kamnu, ob katerega otresa svojo pipo, uči otroke o hrepenenju, ljubezni, dobroti in minljivosti, kar je tudi srčika definicije trajnostnega razvoja iz poročila Svetovne komisije za okolje in razvoj, objavljenega leta 1987 – razvoj, ki ustreza potrebam sedanjosti, ne da bi ogrožal zmožnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe.

Z razvojem trajnostne misli so se sča-

soma razvili različni okviri in programi v vzgoji in izobraževanju, ki ne poudarjajo le, kaj so naši izzivi (npr. ohranjanje biotske raznovrstnosti, čista pitna voda, podnebne spremembe, svetovni mir, odprava revščine), ampak tudi, kako jih reševati.

Na poti do rešitve nam pomeni največjo oviro naša zasvojenost z udobjem. Kadar zares premišljujemo o trajnostnem razvoju, spoznamo, da ni položaja, v katerem bi lahko vsi pridobili. Največ izgubijo tišči, ki imajo trenutno največ, zato se že pridobljenega najmočnejše oklepajo. Za trajnostni razvoj je najpomembnejši iskren odgovor na vprašanje, kaj si v življenju želimo: »imeti ali biti«.

Z vzgojo in izobraževanjem za trajnostni razvoj želimo ustvariti pravičnejši in bolj trajnosten svet, ki ne bo prišpeval le k uspehom posameznikov, temveč k blaginji vseh. Mislimo moramo na vse, tako kot gora Rodica. Zato sta danes potrebna predvsem iskreno spoznanje in globoka ponižnost človeštva do Zemlje – do vsega,

kar nam je bilo podarjeno in kar podarjamo prihodnjim rodovom.

Zelo pomemben je pouk na prostem oziroma vzgoja in izobraževanje v okolju, o okolju in za okolje. Mladi morajo dobro spoznati lokalno naravno in družbeno okolje ter »vsak kamen«, ki je tam že stoletja in tisočletja – in bo tam tudi v prihodnje.

Prisluhniti jim moramo in jim pripovedovati zgodbe. Zgodovina nas lahko uči ponižnosti, ki je potrebna za priznavanje povezanosti z naravo in njenih neslutnih razsežnosti. Ponižnost do narave še ve-

dno ni dobro družbeno sprejeta. Za vsako novo znanje in tehnološki razvoj se pre-pogosto domneva, da sta dobra, čeprav se ne moremo povsem zavedati in predvideti vseh njenih posledic.

Prizadevati si moramo za to, da mladi ne bodo odrasli v izobražene uničevalce planeta in drug drugega, temveč v ljubeče, sočutne in okoljsko pismene zdravilce planeta. To je odgovornost staršev, šole in celotne skupnosti.

Biosferno območje Julijske Alpe, ki zajema Triglavski narodni park z okoliškimi občinami, že tisočletja daje življenjski prostor lokalnim skupnostim. Trdno kot kamen sobivajo in se učijo skupaj z zemljo, z njivo, ki jim včasih skopo, včasih pa radodarno povrne. Naj tako ostane tudi za prihodnje rodove. ♦

»Samo ena pot je za kamen, ki je podobna ljubezni. In ta je, da se razsuje, da sprhni, da se združi v prah in da se združi z zemljo. O, to mora biti kar lepo. In najlepše seveda je, če pride v njivo.«

Ciril Kosmač,
Kamen in njiva

PROSTOR CELOSTNEGA UČENJA V OSRČJU NARODNEGA PARKA

BESEDILO • Erika Melihen, Center šolskih in obšolskih dejavnosti, organizacijska enota Bohinj
FOTOGRAFIJE • Robert Franjič, Center šolskih in obšolskih dejavnosti

Center šolskih in obšolskih dejavnosti je javni zavod na področju vzgoje in izobraževanja, ki ga je leta 1992 ustanovila Vlada Republike Slovenije. Poslanstvo Centra je pomoč šolam pri izvajanju programov šole v naravi, ki oblikujejo in spodbujajo zdravo življenje, odgovoren odnos do naravnega okolja, vzgajajo za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost.

Ena od petindvajsetih namestitvenih organizacijskih enot Centra šolskih in obšolskih dejavnosti je tudi v Ribčevem Lazu, nedaleč od cerkvice svetega Duha, poleg Bohinjskega jezera ob cesti, ki vodi proti smučišču Vogel. Vsako leto se v raznovrstnih naravoslovnih, družboslovnih, tematskih, športnih tedenskih in vikend programih pri nas zvrsti več kot 3000 mladih nadobudnih šolarjev in dijakov. Naši programi so zasnovani celostno in interdisciplinarno. Njihova posebnost je izrazita trajnostna usmerjenost, saj vsebine spodbujajo razumevanje naravnih procesov, pomen ohranjanja ekosiste-

mov in odgovorno vedenje v občutljivem naravnem okolju. Programi šole v naravi v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti Bohinj so usmerjeni v raziskovanje okolice Bohinjskega jezera in krajev v Bohinjski dolini. V tednu, ki ga otroci preživijo pri nas, so športno aktivni, učijo se novih spretnosti, spoznavajo in raziskujejo naravoslovne, geografske in zgodovinske značilnosti okoliških krajev. Poseben poudarek dajemo ozaveščanju pomena ohranjanja naravne in kulturne dediščine. Center šolskih in obšolskih dejavnosti Bohinj je usmerjen v trajnostno delovanje, otroke učimo in spodbujamo k ekološkemu delovanju. Na različne lokacije se namesto z avtobusom odpravimo peš, s kolesom ali kanujem.

Pri spoznavanju Triglavskega narodnega parka, Bohinjskega jezera, alpskega rastlinstva in živalstva temelji učenje na neposrednem opazovanju in prepoznavanju občutljivosti prostorov, ki jih obiskujejo učenci in dijaki. Mladi razvijajo pri mikroskopiranju vodnih organizmov, prepoznavanju rastlin z določevalnimi ključi in raziskovanju gozdnih ekosiste-

mov sposobnost razumevanja drobnih, a temeljnih prvin naravnega ravnovesja.

Številne športne dejavnosti – od gorništa, plezanja, orientacije, kolesarjenja, kanuizma do zimskih športnih programov – izvajamo tako, da učence učimo varnega in odgovornega gibanja v naravnem okolju, sodelovanja in prilagajanja. Vsaka dejavnost vsebuje naravovarstveni vidik: kako zmanjšati vpliv obiskovalcev, kako prepoznati znake obremenjenosti okolja in kako pomembno je trajnostno ravnanje.

Programi se oblikujejo v sodelovanju s šolami, vsebine in načini poučevanja se redno posodablja v skladu s sodobnimi pedagoškimi, sociološkimi in družbenimi spoznanji ter so usklajeni z učnimi načrti osnovnih in srednjih šol.

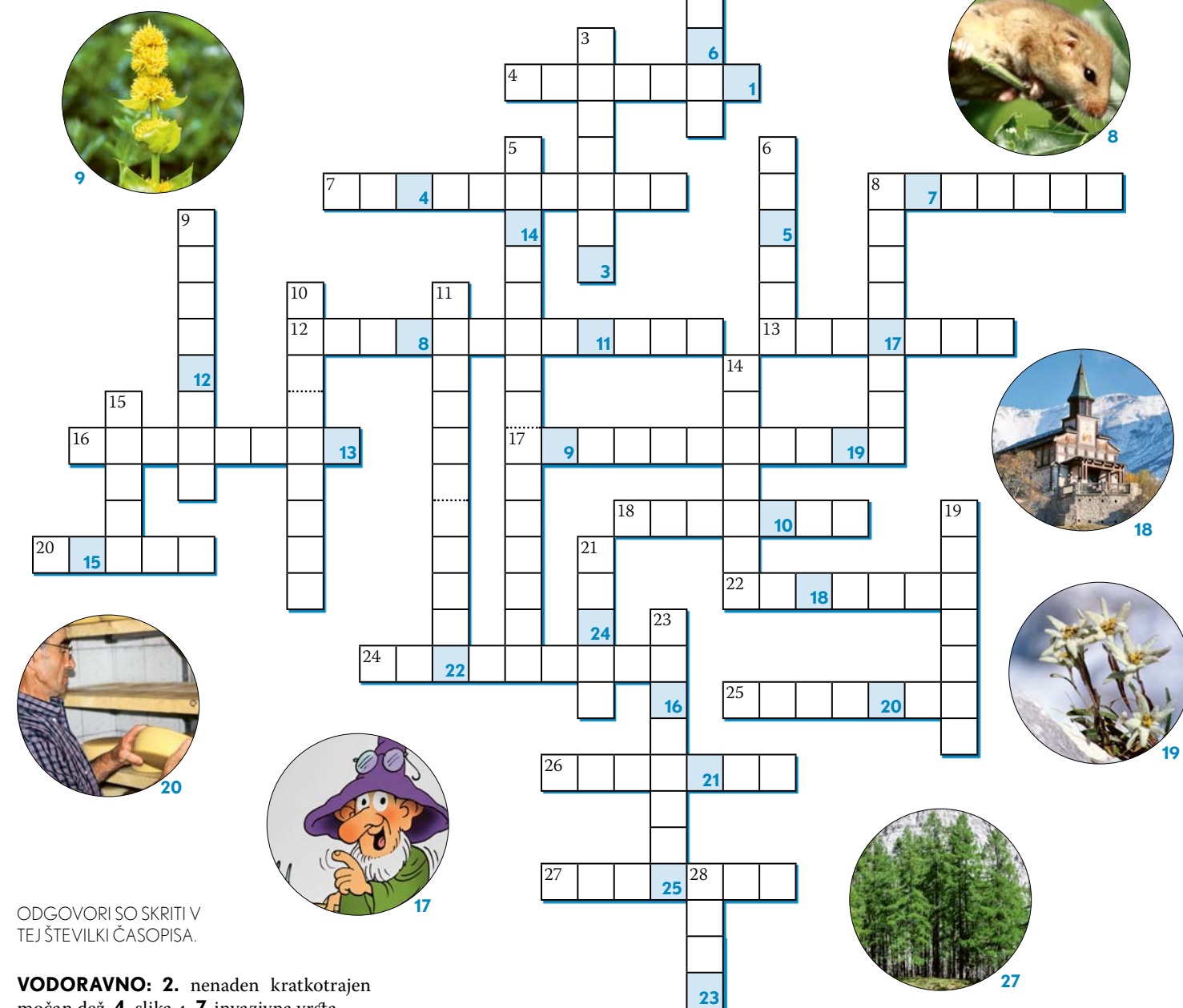
Enkratno okolje Triglavskega narodnega parka in neposredna bližina Bohinjskega jezera omogočata mladim izkušveno učenje ter doživetje narave tako, da to prinaša znanje, razvija spoštovanje in odgovornost. Pri nas postane narava učilnica, laboratorij in prostor osebne rasti. •

NAGRADNA KRIŽANKA

PRIPRAVILA • Maja Fajdiga Komar

FOTOGRAFIJE • arhiv Triglavskega narodnega parka

ODGOVORI SO SKRITI V
TEJ ŠTEVILKI ČASOPISA.

VODORAVNO: 2. nenaden kratkotrajen močan dež, 4. slika 4, 7. invazivna vrsta, češmin, 8. najtoplejši letni čas, 12. živalska vrsta, ki so jo pred 60 leti naselili v naše gore, 13. vrsta grmičastega bora, 16. memorial alpskih zavarovanih območij, po premrlem italijanskem naravovarstvenem nadzorniku, 17. slika 17, 18. slika 18, 20. slika 20, 22. krajinski park blizu rudnika živega srebra, Zgornja , 24. znamenje za označevanje gorskih poti, 25. s travo poraslo zemljišče, 26. alpski botanični vrt v Trenti, 27. slika 27.

NAVPIČNO: 1. slovenski pisatelj, rojen v Slapu ob Idrijci, Ciril, 3. soteska, ki jo je izoblikovala reka Radovna, 5. drugo ime za potujočo trikotničarko, 6. močan čevelj za hojo v gorah, 8. slika 8, 9. slika 9, 10. fotograf gorske narave, letos bo njegova razstava v Domu Trenta, 11. pojav, ko se del kamnine odlomi in pade, 14. zaselek v Posočju z italijansko obrambno zaporo iz l. 1940, 15. kratica za Razvojno agencijo Gorenjske, 19. slika 19,

21. kjer voda priteče na površje, 23. izraz za območje, kjer se pomladi pariyo divji petelini ali ruševci, 28. obdobje pomanjkanja vode.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE pošljite do 30. junija 2026 na naslov: Triglavski narodni park, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled. Ne pozabite napisati svojega naslova. Med prejetimi rešitvami bomo izžrebali 5 nagrajencev.

GESLO: Črke iz oštevilčenih polj v križanki prenesite v ustrezna polja in dobili boš geslo križanke.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

RAZNOLIKOST AVTOHTONIH SEMEN IN TRAVNIKOV

BESEDILO IN FOTOGRAFIJA

♦ *Nina Kobal*, Razvojna agencija
Zgornje Gorenjske

Projektni partnerji Čebelarstva zveza Gorenjske, Javni zavod Triglavski narodni park, Inštitut Ekosemena in Razvojna agencija Zgornje Gorenjske smo na razpis LAS BOJA uspešno prijaviли projekt RAST – Raznolikost avtohtonih semen in travnikov. Namen projekta je s sistemskim pristopom vzpostaviti lokalno pridelavo semenskega materiala ter prispevati k ohranjanju avtohtonih semen gojenih rastlin in travnikov. Projekt obenem spodbuja večjo odpornost kmetijstva, saj povezuje kmete, čebelarje in strokovnjake ter prenaša znanje neposredno v prakso.

Pomemben del projekta je razvoj pridelave travniških semenskih mešanic ter začetek postopkov za njihovo certificiranje. Kmetom bodo namenjene strokovne delavnice in testi kakovosti semen, ki bodo pomagali izboljšati pridelavo semenskega materiala, zelišč in travniških mešanic.

Čebelarstva zveza Gorenjske in Razvojna agencija Zgornje Gorenjske pripravljamo v sklopu projekta Strategijo razvoja čebelarstva na Gorenjskem. V pripravah smo že izpeljali prvo delavnico s predstavniki čebelarstev in anketiranje čebelarjev. Druga delavnica, ki je potekala aprila, je bila namenjena širši razpravi: na njej so udeleženci oblikovali skupne prednostne cilje, konkretne ukrepe in vizijo prihodnosti čebelarjenja v regiji.

Posebno pozornost namenjamo tudi mladim. Na grbinastem travniku in pri Pocarjevi domačiji v Radovni bomo organizirali naravoslovne dneve in učilnico na prostem. Nastala bo tudi izobraževalna igra RAST-LINE. Dejavnosti z otroki pomenijo v projektu začetek njegovega dolgoročnega učinka: znanje, ki ga predajamo mladim, je kot seme, iz katerega lahko zraste odgovornejša, odpornejša in bolj trajnostna prihodnost. ♦

IZDELAVA HOTELOV ZA ŽUŽELKE

PRILAGODIMO SE PODNEBNIM SPREMEMBAM

BESEDILO IN FOTOGRAFIJA

♦ *mag. Tanja Menegaliya*,
Javni zavod Triglavski narodni park

JEZERO POD VRŠACEM

Podnebnne spremembe v Alpah so zelo očitne in vplivajo na vse gorske ekosisteme. Zviševanje temperatur povzroča taljenje ledenikov, več vlage v zraku vodi do intenzivnejših padavin, manj snega in krajša zimska sezona pa vpliva na vodne režime. Na območju Triglavskega narodnega parka se je skupna letna količina padavin nekoliko zmanjšala ali ostaja približno enaka, vendar je njihova časovna razporeditev postala bolj neenakomerna. Pojavlja se več kratkotrajnih, a zelo intenzivnih naličev, ki jih spremljajo močni vetrovi, hkrati pa tudi daljša sušna obdobja, zlasti spomladi. Posledice se kažejo v povečani eroziji, nižjih vodostajih vodnih teles in pomanjkanju vode v visokogorju, pojavu tujerodnih vrst in škodljivcev ter spremembah v rastlinskih in živalskih združbah.

V projektu LIFE Prilagodimo se podnebnim spremembam bo Javni zavod Triglavski narodni park pripravil smernice za reševanje problematike oskrbe z vodo v planinskih kočah, poseben poudarek pa bo namenjen območju Doline Triglavskih jezer, kjer bo skupaj z Nacionalnim inštitutom za biologijo in drugimi partnerji izpeljal nekaj pilotnih akcij za izboljšanje stanja vodnih ekosistemov in prilagoditev upravljanja Zasavske koč na Prehodavcih glede na težave, ki jih povzročajo podnebne spremembe.

V začetni fazi projekta so bili opravljeni pogovori z deležniki o možnostih sodelovanja in priprave skupnih akcij, ki jih bomo nadaljevali do usklajenega dogovora za izvedbo pilotnih akcij. ♦

KRATKE NOVICE

BESEDILO ♦ *Grega Žorž*, Zgodovinsko društvo Rapalska meja ♦ *Irma Pivk* ♦ *Petra Mlakar*, obe Javni zavod Triglavski narodni park
FOTOGRAFIJA ♦ *Slovenski etnografski muzej*

SKRITA
DEDIŠČINA
DOLINE SOČE:
UTRDBE
ZA OTOKI
DOBIVAJO
NOVO INFOR-
MACIJSKO
TOČKO

UTRDBA ŠT. 2 PO DRUGI SVETOVNI VOJNI.
LETO POSNETKA 1952.

V vasi Soča bo zaživela nova informacijska točka, ki bo obiskovalcem približala zgodbo rapalske meje in sistema utrdb Alpskega zidu. Obrambna zapora Za Otoki je nastala kot del obrambnega sistema Alpskega zidu. Ta se je po letu 1931 hitro razvijal zaradi zaostrenih razmer v Evropi na območju, ki je bilo od konca prve svetovne vojne pod italijansko zasedbo. Po pripojitvi Avstrije Nemčiji je Italija okrepila utrjevanje meja tudi v Posočju. Leta 1939 so načrtovali nove zapore, med njimi pri zaselku Za Otoki, kjer naj bi nadzorovali prehod skozi dolino Soče. Obrambo naj bi zagotavljalo osem utrdb v treh pasovih, med njimi tudi ena topniška. Dve utrdbi ob Soči sta bili umeščeni na vrh rečne terase in zgrajeni kot veliki betonski objekti z več notranjimi prostori in bojnimi bloki. Preostale utrdbе so bile postavljene višje v pobočjih, pogosto vklesane v živo skalo – to jim je omogočalo, da so bile bolj skrite. Gradnja se je začela leta 1940, a zapora ni bila nikoli dokončana. Po kapitulaciji Italije leta 1943 so utrdbе izgubile pomen in danes ostajajo kot pomemben zgodovinski opomin prostora.

USKLAJENO
INFORMIRA-
NJE ZA VARNO
V GORE

Partnerstvo Varno v gore, ki ga sestavljajo Javni zavod Triglavski narodni park, Gorska reševalna zveza Slovenije, Planinska zveza Slovenije, Združenje gorskih vodnikov Slovenije, Policija, Agencija Republike Slovenije za okolje, Slovenska turistična organizacija, združenje Slovenia Outdoor in Skupnost Julijske Alpe, sodeluje pri upravljanju obiska in varnosti v gorah, ki je izrazito partnerski proces omenjenih partnerjev in lokalnih skupnosti.

V Javnem zavodu Triglavski narodni park smo zadnja leta naredili pomemben konceptualni premik od razpršenega informiranja k postavljanju enotnega, podatkovno podprtega upravljavsko-komunikacijskega sistema. Temeljno izhodišče je en uradni vir, iz katerega izhajajo usklajena sporočila za vse kanale – od spletnih platform do informacij na terenu. Tako zmanjšujemo zmedo, povečujemo zaupanje v informacije in omogočamo hitrejše odzivanje v konicah ali izrednih razmerah.

Cilj sodobne komunikacije v zavarovanem območju ni nadzor, temveč opolnomočenje obiskovalcev, da razumejo tveganja, poznajo omejitve prostora, znajo prilagoditi svoje načrte razmeram in da se zavedajo, zakaj so nekatera pravila pomembna. S tem ne prispevamo le k večji varnosti v gorah, temveč tudi k dolgoročnemu varovanju narave in večjemu sprejemanju upravljavskih ukrepov.

SPLETNA
ODDAJA
PONUDBE
ZA PRODAJO
ZEMLJIŠČ

Na spletni strani Javnega zavoda Triglavski narodni park o predkupni pravici po novem vsem ponudnikom in njihovim zastopnikom omogočamo preprosto oddajo ponudbe za prodajo zemljišč s prilogi v obliki spletne vloge v štirih korakih. Verjamemo, da bo tako postopek oddaje vloge in posledično njene obravnave hiter, preprost in učinkovit za vlagatelje pa tudi za nas. Priporočamo tudi, da kakršne koli pripombe in predloge za izboljšave pošljete na elektronski naslov triglavski-narodni-park@tnp.si.

KRAJINSKI PARK ZGORNJA IDRIJCA

BESEDILO • *Mojca Gorjup Kavčič, Krajinski park Zgornja Idrija*

FOTOGRAFIJI • *Gregor Kacin • Samo Trebižan*

Ljubljanska cesta 27
SI-4260 Bled, Slovenija
www.tnp.si

LEVO:
KLAVŽE
NA REKI
IDRIJCI

SPODAJ:
NARAVNE
VODNE
KOTLICE
ALI BUČKE
V STRUGI
IDRIJCE

Dolina Zgornje Idrije je prostor tišine, vodotokov, spokojne melanholije in kamenin s karizmo. Tukaj se pokrajina ne razkazuje, temveč se počasi razšira s šumenjem vodotokov, senco starih bukovo-jelovih gozdov in skalnatimi stenami, ki že stoletja varujejo svojo zgodbo. Posebnost tega območja je tudi njegova umeščenost v širšo zgodbo našega planeta.

Krajinski park Zgornja Idrija je eno najbolj ohranjenih naravnih območij v zahodni Sloveniji. Reka Idrija tukaj izvira v skrivnostni, kristalno čisti obliki in si v dolgih zavojih utira pot skozi rastje ter ozke soteske. Voda, ki teče med prodniki in skalami, je ustvarila pokrajino izjemne naravne uravnovešenosti, takšno, kjer človek poglobljeno začuti svojo majhnost, hkrati pa pripadnost zgodovinskemu prostoru.

Krajinski park leži v Unesco Globalnem Geoparku Idrija, ki obsega celotno občino Idrija. Ta mednarodni položaj ne pripoveduje le o lepoti pokrajine, temveč predvsem o njeni geološki in kulturni dediščini. Idrijsko območje je namreč eno najpomembnejših območij na svetu

za trajnostno razumevanje zgodovine pridobivanja živega srebra in geoloških procesov, ki so v milijonih let oblikovali današnji relief.

V dolini Zgornje Idrije se zato srečujejo različne plasti časa. Tukaj so kamnine, stare milijone let, gozdovi, ki že stoletja rastejo v svojem ritmu, in sledi človeka, ki je v tem prostoru znal živeti z naravo, in ne proti njej. Upamo, da bo tako tudi ostalo.

Krajinski park Zgornja Idrija je zato več kot zgolj zavarovano območje. Je pokrajina spomina in ravnotežja, kjer se narava, geologija in kulturna dediščina združujejo v eno samo tiho, mogočno pripoved o posebnem prostoru. Suhoparno naštevaje vseh znamenitosti ter priložnosti za ogled na tem mestu ni potrebno. Naj ostanejo ti opisi povabilo na obisk, doživet pregled spletnih strani ter naših brošur. Oglejte si, ne bo vam žal. •